

Zbornik osjećaja

Vladika, Ena

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:657731>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

ODSJEK ZA VIZUALNE I MEDIJSKE UMJETNOSTI

SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ ILUSTRACIJA

ENA VLADIKA

„ZBORNIK OSJEĆAJA“

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. art. Stanislav Marijanović

Osijek, 2020.

SAŽETAK

Zbornik osjećaja zbirka je dvanaest ilustracija objedinjenih zajedničkom težnjom da vizualno prikažu srž svakog od odabranih osjećaja. Ovaj tekst bavi se analizom djela kroz prizmu tehničkih elemenata poput uporabe boje i kompozicije te asocijacija vezanih uz određenu emociju kako bi se promatraču što jasnije predočila svaka od njih.

Ključne riječi: ilustracija, osjećaji, vizualna reprezentacija, antropomorfnost

SUMMARY

Compendium of Feelings is a collection of 12 illustrations brought together by the common pursuit to represent the essence of each emotion. This paper contains analysis of the works regarding technical components such as use of color and composition, as well as certain elements related to a particular emotion in order to best visually portray them.

Key words: illustration, feelings, visual representation, portrayal, anthropomorphism

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Ena Vladika potvrđujem da je moj diplomski rad
diplomski/završni

pod naslovom "Zbornik osjećaja"

te mentorstvom

izv.prof.art Stanislava Marijanovića

rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, 20.9.2020.

Potpis

Vladika

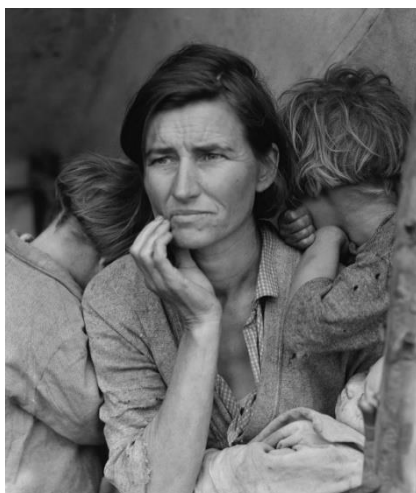
Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Ilustracija.....	2
3. Ideja.....	3
3.1. Inspiracija.....	4
4. Prikaz osjećaja.....	5
5. Zbornik osjećaja – od skice do završenog djela.....	7
6. Likovni elementi.....	10
6.1. Kompozicija.....	10
6.2. Boja.....	11
6.3. Svjetlo i sjena.....	12
7. Zaključak.....	14
8. Literatura.....	15
9. Slikovni materijali.....	16

1. Uvod

Sirovi ljudski osjećaji oduvijek su bili glavna pokretačka snaga u mnogim područjima, što je naročito značajno u sferi umjetnosti, koja svoju bit pronalazi u vječnom nastojanju umjetnika da kroz medij i tehniku svoje emocije učini dostupnim drugima. Čovjekova potreba da ono unutrašnje izvuče na površinu i učini ga podložnim promatranju i analiziranju postoji od pamtivijeka i kroz povijest je služila kao pokretačka i stvaralačka snaga u svim područjima umjetničkog djelovanja pa tako i u likovnom. Ova praksa ima dvojaku svrhu: umjetnik se oslobađa svojih osjećaja i može ih objektivnije sagledati u fizičkoj formi, a istovremeno omogućava publici da prikazane emocije poistovjeti s vlastitima. No, djelo ne mora sadržavati isključivo autorovo stanje svijesti, ono može prikazivati tuđe osjećaje ili pak odražavati univerzalno stanje društva nekog doba, kao što to na primjer čini fotografija „Majka migrantica“ (slika 1) nastala tijekom Velike depresije koja je pogodila Ameriku 1930-ih godina. Ova fotografija simbol je sveopćeg siromaštva i borbe za preživljavanje koji su vladali tijekom njenog nastanka, a breme cijele nacije sadržano je u liku jedne žene, čija je priča promatraču jasna iz jednog pogleda.

Ilustracija kao grana umjetnosti temelji se na sposobnosti sažimanja kompleksnih pojmova i ideja unutar granica medija i pretvaranja istih u njihove jasno prepoznatljive vizualne reprezentacije. Ilustracija može varirati od vrlo doslovne do gotovo apstraktne, ali uvijek teži u sebi zadržati bit tekstualnog ili drugog predloška po kojem je nastala. U *Zborniku* ulogu takvog predloška imaju osjećaji, a serija od 12 ilustracija nastoji u sebi što vjernije objediniti sve aspekte određene emocije i promatraču omogućiti da emociju prepozna, a zatim je i osjeti.

Slika 1: Dorothea Lange, *Majka migrantica*

2. Ilustracija

„Bit ilustracije leži u razmišljanju – u idejama i konceptima koji čine okosnicu onoga što slika pokušava prenijeti. Uloga je ilustratora unijeti život u tekst ili poruku te stvoriti njihov vizualni prikaz...“ (Zeegen 17). Vođeni ovom mišlju zaključujemo da je osnovna funkcija ilustracije (jer ona ipak ima određenu dozu utilitarnosti u svojem korijenu) vizualno utjeloviti ono na čemu se temelji, bio to komad teksta, riječi pjesme ili pak apstraktan fenomen kao što su ljudski osjećaji. Ilustracija prodire u srž motiva i iz nje crpi inspiraciju.

U povijesti ilustracija je imala bitnu ulogu kao vjerna pratnja mnogim tekstualnim zapisima i njena se važnost prvenstveno očituje u sposobnosti da ukaže na sadržaj teksta prije nego što se on uopće pročita. Jedan od najranijih oblika ilustracije upravo su iluminacije rukopisa, čiji naziv dolazi od latinske riječi *illuminatio*, (enciklopedija.hr) što ukazuje na rasvjetljivanje, odnosno tumačenje nečega, u ovom slučaju onog zapisanog. Prateći tradiciju, i moderne ilustracije pobliže opisuju neki predmet ili misao, ali se također istovremeno mogu promatrati kao punopravna samostalna umjetnička djela.

Slika 2: Julije Klović, Iluminacija

Zbornik sadrži 12 ilustracija temeljenih na 12 osjećaja. U njima nema izražene utilitarnosti jer se prezentiraju bez neke tekstualne ili druge osnove. Jedini trag tekstualnog aspekta je sam naslov rada koji postaje sekundaran u ovom novonastalom odnosu između ilustracije i predložka, ali je još uvijek nedvojbeno značajan jer je poslužio kao podloga za vizualni izričaj.

3. Ideja

Zbog svoje univerzalnosti emocije su mi oduvijek bile zanimljive kao umjetnički motiv. Proučavajući vlastite emocije dolazimo do spoznaje da je ono što se nama čini kao jedno vrlo intimno iskustvo zapravo proživljeno nebrojeno mnogo puta i proživljavat će se u beskonačnost dok je svijeta kakav poznajemo. Psihologija prepoznaje osnovne emocije poput straha, bijesa, sreće, tuge, iznenađenja i gađenja kao urođene te kulturalno univerzalne. U *Zbornik* sam odlučila uvrstiti one koje su mi se učinile da bi mogle biti vizualno zanimljive te sam osnovnim dodala još nekoliko. To su tjeskoba, spokoj, usamljenost, utjeha, brižnost, mržnja, ljubav i zahvalnost. Upravo zbog ove intervencije rad u svom naslovu nema pojam „emocija“ već „osjećaj“ jer je on u svojoj definiciji nešto šireg obujma i dopušta slobodniju interpretaciju.

Iako se osjećaji mogu binarno podijeliti na one pozitivne i negativne, u njihovom prikazu interesantno mi je aludirati na elemente nečega između, pa čak i obilježja onog suprotnog. *Djevojka* (slika 3) portret je dvosmislenog karaktera emocije, nije isključivo pozitivan ili negativan i odluku ostavlja gledatelju. Nešto slično možemo vidjeti na primjeru *Spokoja* (slika 20) čije ime upućuje na odmor i bezbrižnost, ali čija se pasivnost i gotovo utopljenička poza može tumačiti i na nešto mračniji način, koji još uvijek ostaje vjeran naslovu.

Slika 3: Ena Vladika, *Djevojka*

3.1. Inspiracija

Format zbornika zapao mi je za oko pri susretu s radovima raznih umjetnika. Najznačajnije bi bilo navesti rad Petera Mohrbachera i Nataše Ilinčić. Ovi umjetnici posvetili su se stvaranju serije slika koja prati krovnu temu, a bazirani su na antropomorfnim motivima. Mohrbacher je kreirao zbirku mitoloških bića koja je pronašao u dijelovima svjetske mitologije pod nazivom *Angelarium*:

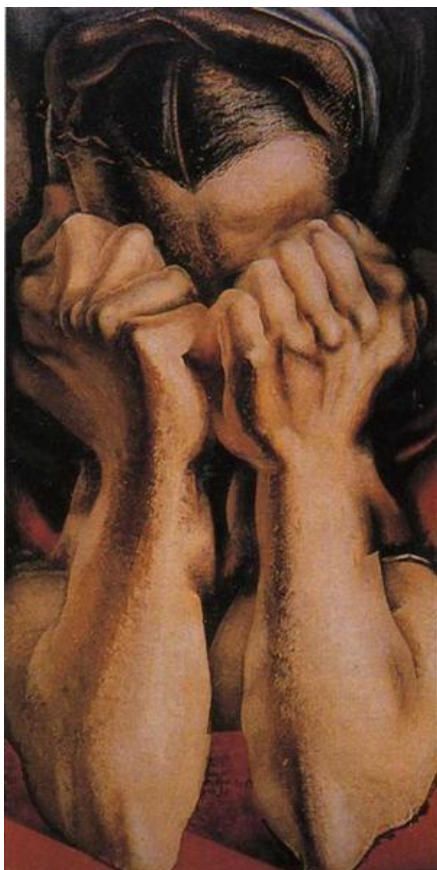
„Ono što me inspiriralo bila su imena. Još 2005. godine otkrio sam da postoje na tisuće imena anđela u raznim mitologijama. *Angelarium* je tad postao dio mog svakodnevnog života.“

Nataša Ilinčić autorica je kolekcije slika pod nazivom *Zbornik vještica*. Njen rad nadahnut je pričama o vješticama tijekom povijesti: „*Zbornik vještica* potpuno je ilustrirana knjiga koja sadrži osobne priče 29 vještica iz cijeloga svijeta smještenih u pažljivo istražena povijesna okruženja koja datiraju iz paleolitskog doba pa sve do danas.“

U radovima ovih autora pojavljuje se središnji lik u obliku fantastičnog mitskog bića koji svojom pojavom priča određenu priču i čije okruženje, kolorit, te dodatni elementi poput životinja kod Ilinčić ili oružja kod Mohrbachera upotpunjavaju naraciju i stvaraju atmosferu primjerenu podrijetlu njihovih subjekata. Dok Ilinčić prati tekstualni predložak u vidu osobnih priča vještica, Mohrbacherov pristup možda je bliži onome *Zbornika* jer se on oslanja prvenstveno i isključivo na ime anđela, a priču kasnije proširuje sam.

4. Prikaz osjećaja

Prilikom prikazivanja određenog osjećaja oslanjamo se na nekoliko elemenata. Najprije je to, naravno, izraz lica u ulozi glavnog prenositelja informacije. Ljudsko lice oduvijek je služilo kao primarno sredstvo signaliziranja emocionalnog stanja njegovog vlasnika. Osim njega postoje i drugi segmenti koji sudjeluje u stvaranju onoga što prepoznamo kao emociju:

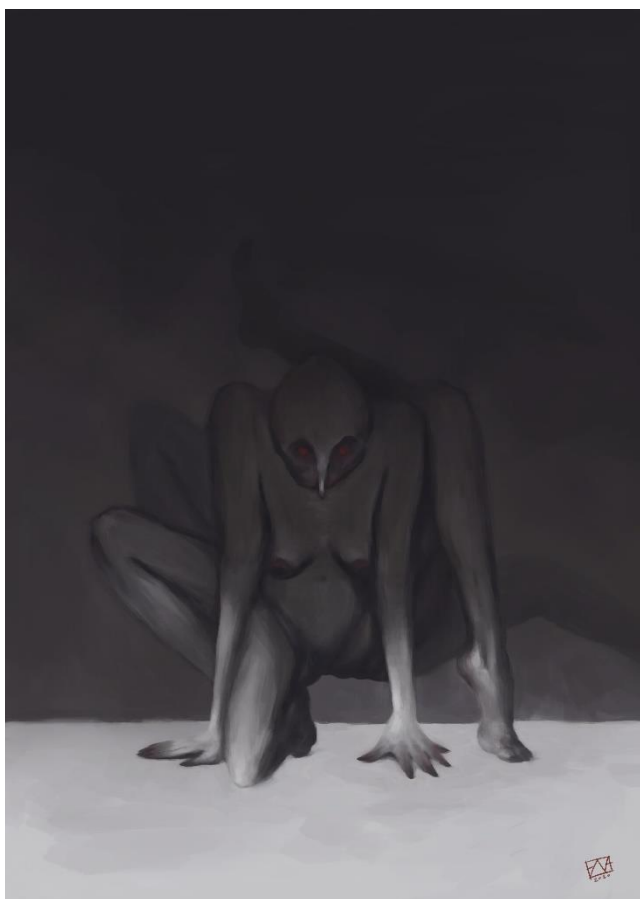

Slika 4: David Alfaro Siqueiros, *Pláč*

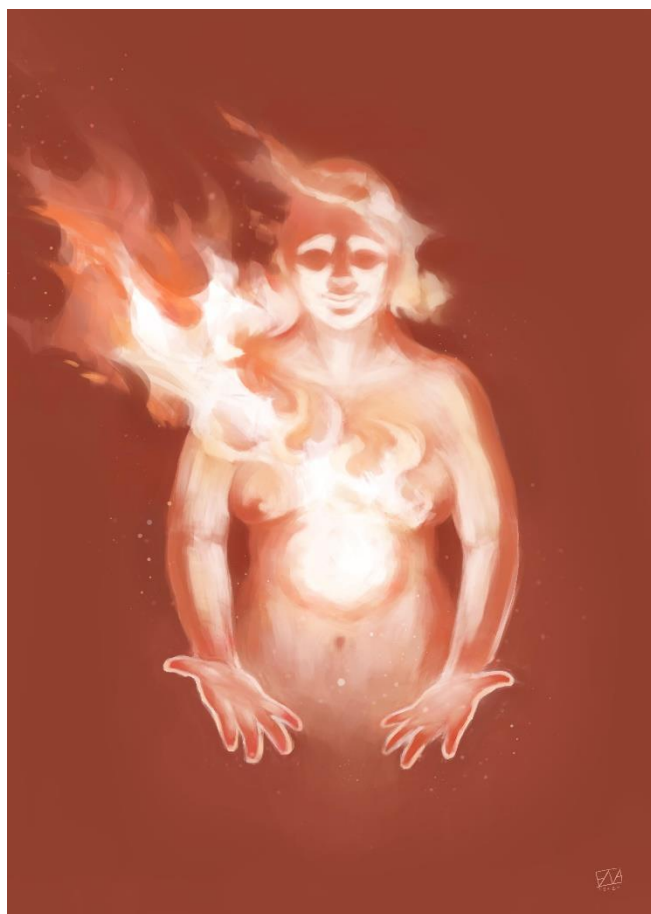
„Ono što smatram zanimljivim na slici Davida Alfara Siqueirosa je to da emociju izražava bez pokazivanja lica osobe. Položaj ruku i linije zglobova na šaci ukazuje na to da se osoba opire suzama“, ovako je analizirana slika umjetnika meksičkog socijalnog realizma koja prikazuje ženu u grču plača (slika 4). Nije potrebno vidjeti lice subjekta da bismo mogli zaključiti njegovo emocionalno stanje, ono se očitava u izraženim zglobovima prstiju. Dakle, za efektivno prikazivanje neke emocije također je uputno koristiti govor tijela jer je i on dio cjelokupnog dojma.

U *Zborniku osjećaj* sam nastojala reprezentirati kombinacijom nekoliko elemenata. To su ekspresivnost lica, kompozicija, karakter prostora, upotreba negativnog prostora i boje. U nekim slučajevima naglasak se može nalaziti na položaju tijela, dok u drugima prvo zapažamo smještaj lika u odnosu na ostatak podloge i sl. Prikaz se dakle temelji na skupu elemenata koji zajedno tvore atmosferu koja u promatraču izaziva asocijaciju na željen osjećaj.

Osjećaj je ponekad prikazan kroz perspektivu onoga tko ga proživljava, kao što je to slučaj s *Tjeskobom* (slika 10), *Strahom* (slika 13), ili *Utjehom* (slika 11) ili pak kao utjelovljenje određene emocije, kao na primjeru *Mržnje* (slika 5) i *Ljubavi* (slika 6).

Slika 5: Mržnja

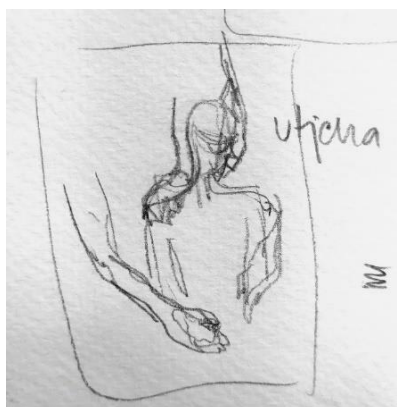

Slika 6: Ljubav

Mržnja poprima oblik kakvog čudovišta koje vreba iz sjene baš kao što i sam osjećaj mržnje čuči u čovjekovim grudima. Ljubav pak svoje utjelovljenje pronalazi u liku žene koja zrači dojmom topline i majčinske blagonaklonosti.

5. Zbornik osjećaja – od skice do završenog djela

Ljubav, bijes, brižnost, mržnja, spokoj, tuga, sreća, usamljenost, utjeha, tjeskoba, strah i zahvalnost dvanaest je osjećaja koji su poslužili kao motiv za seriju ilustracija koji čine *Zbornik*. Ovi osjećaji odabrani su zbog svoje sveprisutnosti te također jer su mi se odmah učinile kao vizualno zanimljive. Proces nastanka *Zbornika* sačinjen je od istraživanja određene emocije u vidu skupljanja asocijacija koje su oblikovane u zadovoljavajuću kompoziciju. Nakon toga slijede inicijalne skice te postepeno povećavanje razine detalja do konačne verzije (slike 7, 8 i 9):

Slika 7: Prvobitna skica kojom se ugrubo utvrđuje kompozicija

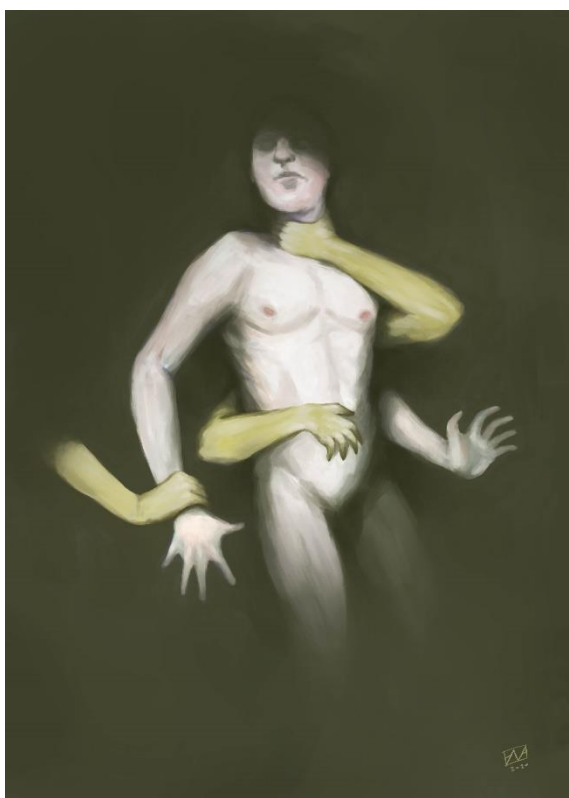

Slika 8: Poblje definiran lik

Slika 9: Konačna verzija

Motiv koji je prisutan u svim dijelovima *Zbornika* jest ljudska figura. Odabrani pristup ilustraciji služi se personifikacijom osjećaja i ljudskim tijelom kao gradivnim materijalom od kojeg nastaje slika. Na primjerima *Tjeskoba* (slika 10) i *Utjeha* (slika 11) vidimo ljudske ekstremitete u službi kompozicije. Oba djela temelje se na fizičkom dodiru kao sredstvu naracije; u jednom on je apstraktan kao metafora za osjećaj grča dok je u drugom prikazan figurativno kao uobičajena pojava pružanja utjehe drugom ljudskom biću.

Slika 10: *Tjeskoba*

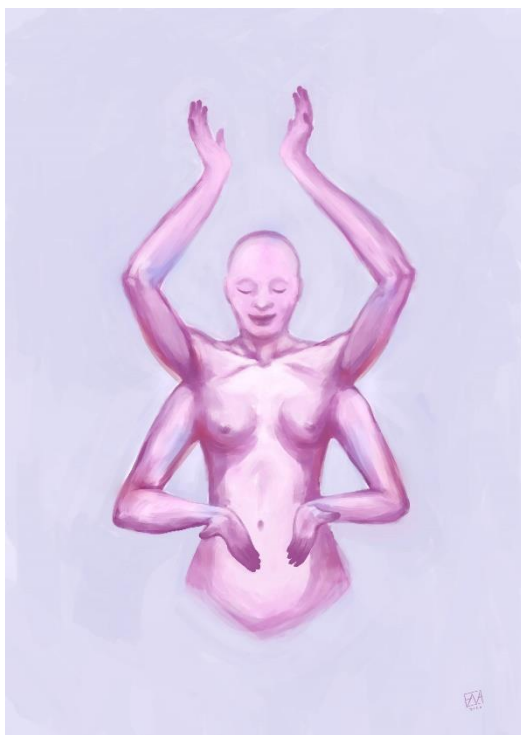

Slika 11: *Utjeha*

Antropomorfnost ilustracija proizlazi iz činjenice da mi je izuzetno zanimljivo bilo istraživati koliko je moguće određen ljudski osjećaj izraziti krećući se u granicama ekspresivnosti ljudskog tijela. Dok većina radova uspijeva poštovati te granice, one se nekad i nadilaze korištenjem vanjskih elemenata kao što je to učinjeno na primjeru *Ljubavi* (slika 6) koja osim ljudske fizionomije sadrži vatru kao univerzalni simbol snažne emocije. Vatra se pojavljuje i na primjeru *Bijesa* (slika 19), ali u ovom slučaju u fokus dolazi njena druga simbolika, aluzija na žar i naglost. Za razliku od *Ljubavi*, plamen u *Bijesu* nije u središnjem, uravnoteženom položaju već prati obris lika i naglašava njegovu uzavrelu narav. U ovim primjerima

suprotstavljene su dvije prirode vatre: ona koja daje toplinu i održava život te ona koja pali i uništava.

Gestikulacija je također bitan faktor pri određivanju kompozicije. Na slici *Strah* (slika 13) i *Zahvalnost* (slika 12) uočavamo da se lik nalazi u nekoliko simultanih pozicija koji su bazirani na pokretima koje ljudi rade prilikom pokazivanja upravo tih emocija. Zastrašena osoba skrivat će se iza dlanova ili pak zaštitnički obujmiti vlastita koljena. Onaj tko iskazuje zahvalnost čini to usmjeravajući ruke prema gore u obraćanju nekoj višoj sili, ili ih može svjetovno usmjeriti prema konkretnom drugom čovjeku prema kojem osjeća zahvalnost. Nerealistična i pomalo fantastična priroda ovih ilustracija dopušta takav pristup i omogućava daljnje promatranje dijelova ljudskog tijela kao gradivnih jedinica.

Slika 12: Zahvalnost

Analizirajući ovih dvanaest radova zaključujemo da je ljudska anatomija imala vrlo značajnu ulogu u oblikovanju karaktera pojedine ilustracije. Poznavajući ulogu anatomije u umjetnosti kroz povijest, to nije začuđujuće: „Umjetnici su uvijek nastojali prikazati najzahtjevniji od svih motiva – ljudsku figuru. Kao što je vidljivo u slikarstvu i kiparstvu, ljudska figura prolazi kroz mnoge promjene tijekom povijesti i umjetnikovo shvaćanje

anatomskih oblika uvelike je utjecalo na stil figurativne umjetnosti “ (Winslow 13.). Fascinacija ljudskim likom univerzalna je i umjetnici često posežu za njime prilikom ilustriranja apstraktnih ideja.

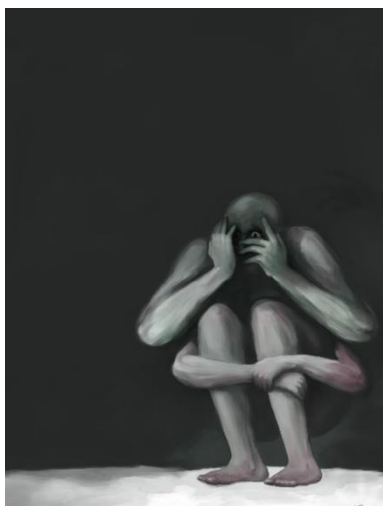
6. Likovni elementi

Zbornik je izveden digitalnom slikarskom tehnikom. Kao i kad govorimo o njenom analognom dvojniku, jedni od ključnih elemenata na koje se oslanja su kompozicija i upotreba boje te odnos svjetla i sjene.

6.1. Kompozicija

Kompozicija se definira kao raspored elemenata unutar djela: „Komponiranje je likovni proces sastavljanja i međusobnog povezivanja likovnih elemenata u likovnu cjelinu prema vlastitoj likovnoj koncepciji. Ono podliježe određenim zakonima usklađivanja, odnosno likovno-estetskog reda ili kompozicijskim načelima.“ (Sinković) U *Zborniku* zakonitosti kompozicije očituju se prvenstveno u smještaju lika u prostoru te u manipulaciji negativnim prostorom radi postizanja željenog efekta.

Smještaj -Odnos subjekta i prostora : *Strah* osim izrazom lica prepoznaje se i pozicijom lika u odnosu na scenu. Prijeteća tama koja zaokuplja većinu prostora u izravnom je kontrastu s likom kojem je dodijeljeno podčinjeno mjesto u kompoziciji u donjem desnom uglu.

Slika 13: Strah

Slika 14: Usamljenost

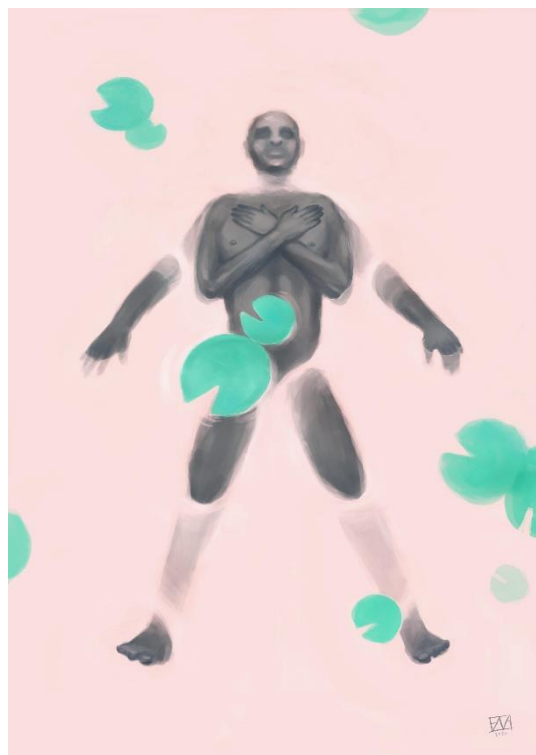

Slika 15: Brižnost

Usamljenost pak sličan efekt postiže centralnim položajem kojim se fokus stavlja na lika, a potom ga se smješta u gornju trećinu kadra i time odvaja od ostatka prizora što upravo naglašava osjećaj usamljenosti.

Negativan prostor: *Brižnost* (slika 15) - pažljivim korištenjem negativnog prostora postiže se sklad koji asocira na pozitivnu, toplu emociju kakva je brižnost. Glave se nalaze u ravnotežnom položaju s obzirom na vertikalnu os, njihovi negativni prostori se međusobno prepliću, a smještaj i orijentacija ruku doprinose osjećaju dinamičnosti, ali ne i kaotičnosti.

Simetrija: *Spokoj* (slika 16) - kao što sama riječ govori, ovaj rad ilustrira emociju koja asocira na balans, smirenost i sklad. Kao takva najviše joj pogoduje osna simetrija koja zrcaleći lijevu i desnu stranu afirmira osjećaj staloženosti. Elementi koji ne podliježu simetriji su lopoči; njihova je uloga razbiti jednoličnost slike, ali to čine bez narušavanja ravnoteže. Rezultat ovakvog pristupa statična je kompozicija koja postiže dojam spokoja kakav neka manje uravnotežena kompozicija ne bi bila u mogućnosti.

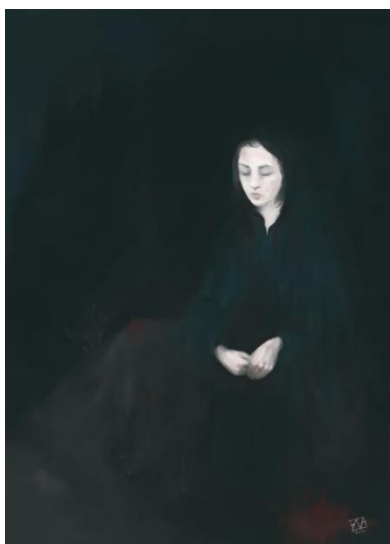
Slika 16: *Spokoj*

6.2. Boja

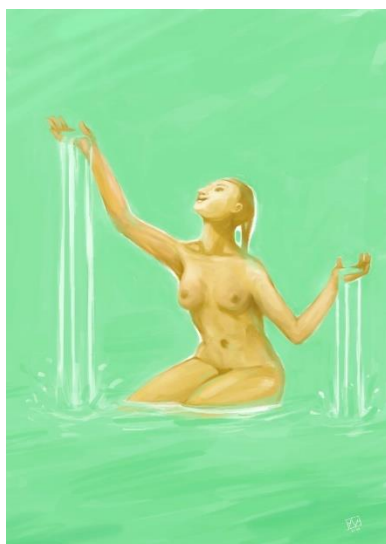
Boje zahvaljujući svojim inherentnim svojstvima imaju snažan utjecaj na cjelokupan dojam djela. Dijeleći se na tople i hladne, u sebi već sadržavaju određenu informaciju o karakteru naslikanog. Tople boje, poglavito crvena, žuta i narančasta, mogu doprinostiti pozitivnom ugođaju primjerenom osjećajima poput *Ljubavi* (slika 6), *Brižnosti* (slika 15) i *Sreće* (slika 18), ali istovremeno ih pronalazimo i na primjeru *Bijesa* (slika 19) kod kojeg zahvaljujući svojoj asocijaciji na borbenost postižu posve drukčiji efekt. Hladne boje u koje

ubrajamo plavu i zelenu uglavnom se koriste za dočaravanje negativnijih osjećaja kao što su *Tuga* (slika 17), *Strah* (slika 13) i *Tjeskoba* (slika 10).

„Poetska slikovitost Simbolista je bila reakcija na svakodnevni realizam. Njihov cilj bio je inspirirati osjećaj mračnjačkog, patriotizma i misterije. Pokazali su da se boja ne mora koristiti na doslovan ili naturalistički način“ (James Gurney). Elementi ovakvog pristupa upotrebljeni su u prikazu *Tuge* koja koristi puni potencijal zagasitih tonova i njihovom diskretnošću upravo naglašava svoju bit.

Slika 17: Tuga

Slika 18: Sreća

Slika 19: Bijes

S druge pak strane, *Sreća* uživa u razigranim nijansama žute, a zelena, iako po temperaturi suprotna, podupire cjelokupan dojam živahnosti i veselja. Asocijacija zelene boje na prirodu, život i vitalnost nadglasava njenu hladnoću i čak donosi dobrodošao kontrast.

6.3. Svjetlo i sjena

„Chiaroscuro [kjarosku:'ro] (tal.: svijetlo-tamno), u slikarstvu i grafici, način oblikovanja primjenom igre i preljeva svjetlosti i sjene na plohama predmeta i pojava, osobito na izbočenim i udubljenim oblinama, radi postizanja privida prostora i plastične punoće oblika.“ (enciklopedija.hr) Na primjerima *Mržnje* (slika 5) i *Tjeskobe* (slika 10) možda najbolje vidimo ovaj princip. Njegova svrha u kontekstu *Zbornika* je oštrim prijelazima iz svjetla u sjenu izazvati zloslutan osjećaj koji odgovara karakteru prikazanog. Ne prikazujući odakle dolaze ruke koje grčevito hvataju mladića *Tjeskoba* računa na maštu promatrača da učini svoje, jer ono nedorečeno, nepoznato, često je strašnije od poznatog. Isto tako na slici

Strah (slika 13) tama zauzima većinski dio kadra, a lik je ostavljen na milost i nemilost onome što možda vreba u mraku.

7. Zaključak

Ilustracija bazirana na predlošcima kao što su ljudski osjećaji prolazi kroz proces koji obuhvaća proučavanje osjećaja radi pronalaska njihovih ključnih obilježja koja se mogu pretočiti u tehničke, odnosno vizualne elemente poput boje i kompozicije. Pažljivim korištenjem ovih segmenata ilustracija je u mogućnosti gledatelja uputiti u prirodu prikazanog prije nego što je on upoznat s temom ilustracije. Skladna uporaba elemenata poput smještaja subjekta u formatu te njegova interakcija s ostatkom prikaza promatraču omogućava da vizualnu reprezentaciju prepozna kao određenu emociju. Antropomorfnost likova rezultat je promatranja ljudskog osjećaja u kontekstu fizičkog svijeta i traženja njegove fizičke manifestacije, a koja se temelji na ljudskom tijelu kao njegovom glavnom izričaju. *Zbornik osjećaja* okuplja dvanaest ilustracija univerzalnih ljudskih emocija i koristeći se navedenim umjetničkim tehnikama pokušava ih učiniti univerzalno prepoznatljivima.

Tijekom rada na ovom projektu došla sam do zanimljivih spoznaja. Analizirajući ljudsko tijelo i njegove geste i poze uvidjela sam koliko se toga može izreći bez riječi i koliko se zapravo svakodnevno oslanjamo na neverbalne znakove u komunikaciji. Već nečija silueta može odavati mnogo. Bilo kakav, pa i minimalan pomak u položaju tijela mijenja gestikulaciju subjekta, a time mijenja i cjelokupnu poruku koju šalje. Stoga je izuzetno važno precizno se vizualno izražavati. *Zbornik* je stoga poslužio i kao svojevrsna vježba prikazivanja ljudske anatomije. Osim toga rad na *Zborniku* omogućio mi je da promotrim radove kao zasebna djela, a zatim i da ih analiziram kako funkcioniraju kao dio cjeline. Obično ako radimo samo na jednom likovnom djelu, promatramo njega kao cjelinu i ono postoji samo u granicama samog sebe. No, kad se radi o zbirci djela koja su povezana zajedničkom temom i kontekstom, moramo se pobrinuti da se ona međusobno slažu te da ne postoje prevelika (ili ikakva) odstupanja u pristupu, tehnici, naraciji i sl. Konačno, tijelo kao subjekt i njegovi dijelovi kao samostalni nositelji kompozicije i naracije ideja je koja se provlači kroz sve radove *Zbornika*, a to je nešto što bih željela nastaviti istraživati u daljnjem radu.

8. Literatura

1. Gurney, James, *Color and Light, A Guide for the Realist Painter*, 2010.
2. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=27120>, pristupljeno 15.9.2020.
3. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=69213>, pristupljeno 20.9.2020.
4. <https://artsology.com/emotion-in-art.php>, pristupljeno 14.9.2020.
5. https://www.moma.org/learn/moma_learning/dorothea-lange-migrant-mother-nipomo-california-1936/, pristupljeno 12.9.2020.
6. Ilinčić, Nataša: <http://natasailincic.com>, pristupljeno 20.9.2020.
7. Mohrbacher, Peter : Angelarium, <https://www.angelarium.net/about>, pristupljeno 21.9.2020.
8. Sinković, Nikola, Studio za umjetnost i dizajn:
<https://www.nikolasinkovic.com/likovna-kompozicija-za-pocetnike/> pristupljeno 15.9. 2020.
9. Zeegen, Lawrence *The Fundamentals of Illustration*, 2005.

9. Slikovni materijali

Slika 1: Dorothea Lange, *Majka migrantica*

Slika 2: Julije Klović, iluminacija

Slika 3: *Djevojka*, autorski rad

Slika 4: David Alfaro Siqueiros, *Plač*

Slika 5: *Mržnja*, autorski rad

Slika 6: *Ljubav*, autorski rad

Slika 7: skica, autorski rad

Slike 8: skica, autorski rad

Slika 9 i 11: *Utjeha*, autorski rad

Slika 10: *Tjeskoba*, autorski rad

Slika 12: *Zahvalnost*, autorski rad

Slika 13: *Strah*, autorski rad

Slika 14: *Usamljenost*, autorski rad

Slika 15: *Brižnost*, autorski rad

Slika 16: *Spokoj*, autorski rad

Slika 17: *Tuga*, autorski rad

Slika 18: *Sreća*, autorski rad

Slika 19: *Bijes*, autorski rad